

The Hebrew University of Jerusalem

Syllabus

Jewish Renewal in Israel: Historical-Educational Approach - 63702

Last update 29-10-2024

HU Credits: 2

Degree/Cycle: 2nd degree (Master)

Responsible Department: Jewish Education

Academic year: 2026

Semester: 1st Semester

Teaching Languages: Hebrew

Campus: Mt. Scopus

Course/Module Coordinator: Dr. Adi Shezrer

Coordinator Email: adi.sherzer@mail.huji.ac.il

Coordinator Office Hours: By appointment

Teaching Staff:

Dr. adi sherzer

Course/Module description:

This course seeks to examine the phenomenon of Jewish Renewal in Israel, and especially its (formal and informal) educational aspects, using historical lens. It argues that Jewish Renewal is not a new trend, and that its roots can be traced to the late 19th Century (the first years of the Zionist Movement). Throughout the course we will discuss the inherent tension Jewish Renewal possess between modernization and conservation, and try to build its historical typology, starting with Ahad-Ha'am, continuing with the pre-state and early statehood eras, end concluding with its crystallization in response to several dramatic events - 1967 War, 1973 War, the Intifadas and Rabin's Assassination. The course will be held as a seminar and will be based on open discussions and reading of sources. Reading materials combine recent research and primary sources.

Course/Module aims:

- (1) To understand the roots of Jewish Renewal in Israel and the different phases along the years.*
- (2) To develop a critical outlook on the present educational reality based on historical thinking.*
- (3) To demonstrate the combination of primary materials in teaching,*

Learning outcomes - On successful completion of this module, students should be able to:

- (1) To better understand Jewish Renewal in Israel, and especially the subject "Jewish-Israeli Identity" in Israeli schools.*
- (2) To critically "read" the educational reality, and examine it from a historical perspective.*

Attendance requirements(%):

85

Teaching arrangement and method of instruction: Pre-reading of articles and primary sources, discussions and presentations in class.

Course/Module Content:

-
1. Introduction: The Narrative of Jewish Renewal in Israel: Following Ruth Calderon Speech
  2. A Jewish State or a State for the Jews? Between Ahad Ha'am and Herzl
  3. A New Jewish Public Sphere: Bialik and Oneg Shabbat
  4. What Did the New Jew Learned at School? Following the Yishuv Education System
  5. From Theory to Experience: The Teachers' Committee for the JNF
  6. The Anti-Canaanite Discourse: Berl Katznelson Critique of the Youth
  7. Jewish Adult Education in Times of Trouble: Yom Tov Levinsky and Yeda-Am
  8. The Jewish Character of the Mamlakhti Education: Ben-Zion Dinur as an Education Minister
  9. The Quest for Jewish Education: First Jewish Education School Programs
  10. The Quest for Jewish Discourse: Shadmot Circle and Jewish Renewal at the Kibbutz
  11. Jewish Education as an Answer for the Morale Crisis: The Post-1973 IDF
  - 12+13: Teaching "Jewish-Israeli Culture" at Mamlakhti Education
  14. Conclusion.

Required Reading:

שיעור 1 – פתיחה: הנראטיב של ההתחדשות היהודית בישראל, בעקבות נאומה של רות קלדרון "נאום הבכורה של ח"כ ד"ר רות קלדרון", YouTube, 13/02/2013, <https://www.youtube.com/watch?v=&ktDfdxLcUtk>

"זה האיום הקיומי האמיתי: רות קלדרון לומדת גמרא", כיכר השבת, 13/02/2013, <https://legacy.kikar.co.il/%D7%94%D7%A9%D7%9B%D7%9C%D7%AA-%D7%93%D7%95%D7%A8-%D7%94%D7%A1%D7%9E%D7%90%D7%A8%D7%98%D7%A4%D7%95%D7%9F.html>

טלי פרקש, "החילונים יוצאים מארון הספרים היהודי", ynet, 20/05/2013, <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4379972,00.html>

רות קלדרון, "התרבות העברית והיהודית היא מקום השותפות והמשאב לעתיד", מעריב, 28/07/2022: <https://www.maariv.co.il/journalists/opinions/Article-934751>

שרצר עדי, "המיתוס הילידי: בין כנעניות לציוניות", בתוך: עיצובה של תרבות ממלכתית יהודית-ישראלית (טרם פורסם).

שיעור 2 – מדינה יהודית או מדינת היהודים: קריאה מחדש של ויכוח הרצל אחד העם אחד העם, "מדינת היהודים וצרת היהודים", פרויקט בן-יהודה: <https://benyehuda.org/read/6303>

טרנר יוסי, "עיקרי המחלוקת בין אחד העם להרצל על יעדי הציונות", בתוך: היחס לציון ולתפוצות במחשבה היהודית של המאה ה-20, תל-אביב: הקיבוץ המאוחד (2014), 65-90.

שיעור 3 – מרחב ציבורי יהודי חדש: ח.נ. ביאליק ו"ענג שבת" ביאליק חיים נחמן, "הלכה ואגדה", פרויקט בן-יהודה: <https://benyehuda.org/read/8585>

ביאל דוד, לא בשמים: מסורת המחשבה היהודית החילונית, ירושלים: כתר (2011), 180-185

זרחי שי, "הרהורים על תפיסת ההלכה של ביאליק", בתוך: הלכה ציונית: המשמעויות ההלכתיות של הריבונות היהודית, עורכים: ידידיה שטרן ויאיר שלג, ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה (תשע"ח),

---

עמ' 775-796.

שיעור 4 - מה למד היהודי החדש בבית-הספר: העבר היהודי במערכת החינוך היישובית
בס שמואל ואחרים, במולדת: ספר קריאה לכתה ה', תל-אביב: אמנות (תרצ"ה).
פלר י', נתיבות: ספר ללימוד הלשון לכיתה ח', ירושלים: קריית ספר (תש"ב).
דוד אהד, פסלי פניה של אומה: זהות יהודית-ישראלית במקראות המאה העשרים, תל-אביב:
אוניברסיטת תל-אביב (תשע"ב), 261-268, 279-284, 303-307.
צמרת צבי, "אחד העם ועיצוב החינוך החילוני בישראל", עיונים 16 (2006), עמ' 171-193.

שיעור 5 - מלימוד עיוני ללימוד חווייתי: פעילותה של מועצת המורים למען הקק"ל
עזרוני י., חג העצמאות: חומר לבתי-ספר, ירושלים: מועצת המורים למען הקק"ל (1951).
סיטון שושנה, חינוך ברוח המולדת: התכנית החינוכית של מועצת המורים למען הקק"ל (1925-1953),
תל-אביב: אוניברסיטת תל-אביב (1998).
שביט יעקב, "משמחת בית השואבה למועצת המורים למען הקק"ל: המצאת חגים וטקסים ביישוב
הארץ-ישראלי", בתוך: יוסי דהאן והנרי וסרמן (עורכים) להמציא אומה: אנתולוגיה, רעננה:
האוניברסיטה הפתוחה (תשס"ז), עמ' 331-350.

שיעור 6 - החרדה מהכנעניות והדגשתו של ה"מקור לא אכזב": ביקורתו של ברל כצנלסון על הנוער
כצנלסון ברל, "במבחן", פרויקט בן-יהודה: <https://org.benyehuda/18820#ch518/read>
טל-שדה ליאור ובן-דוד רגב, "ברל כצנלסון: מחוף לבית", קולות של רוח (הסכת, פודקאסט):
<https://soundcloud.com/user-570067797/822hvx3ytm95>

שיעור 7 - חינוך יהודי למבוגרים בעידן של תמורות: פעולתו של יום טוב לוינסקי
ארכיון הספרייה הלאומית, תיק AC2671, החברה העברית לידע עם, סיוון תש"ז.
Sherzer Adi, Yom-Tov Levinsky, Jewish Ritual, and Exile in Israeli Culture," Polin 35
(in press).

שיעור 8 - אופייה היהודי של מערכת החינוך הממלכתית: פעולתו של בן-ציון דינור
דינור בן-ציון, "גורל וייעוד בחינוך דורנו", בתוך: זכור: דברים על השואה ועל לקחה (ירושלים, תשי"ח),
48-49.
ריין אריאל, "בן ציון דינור, היסטוריון לאומי כמחנך האומה", בתוך: רבקה פלדחי ועמנואל אטקס
(עורכים), חינוך והיסטוריה: הקשרים תרבותיים ופוליטיים, ירושלים: מרכז זלמן שזר (תשנ"ט),
377-390.
שרצר עדי, "מינוי של דינור לשר חינוך ועליית האופציה התרבותית", בתוך: עיצובה של תרבות
ממלכתית יהודית-ישראלית (טרם פורסם).

שיעור 9 - החיפוש אחר היהודי: תכניות מוקדמות לזהות יהודית בבתי הספר
ארכיון המדינה, גל - 9 / 1601, הועדה לענייני תודעה יהודית: חוזר מנכ"ל 839, 21/02/1958,
ארכיון המדינה, גל - 9 / 1601, נאום שר החינוך זלמן ארן בכנס מפקחים, 24/12/1957.
תדמור-שמעוני טלי, שיעור מולדת: חינוך לאומי וכינון מדינה, 1954-1966, שדה בוקר: מכון בן-גוריון
(2010), 137-185.

שיעור 10 - החיפוש אחר השיח היהודי: חוג שדמות ותרבות יהודית בקיבוצים
אזולאי נעמה וורצברגר רחל, "התדשות יהודית במרחב החילוני בישראל: מתופעה לתנועה חברתית
חדשה", פוליטיקה 18 (2008), 141-172.
גן אלון, "משיח לוחמים לתנועה של משוחחים: תרבות השיחים ככלי לעיצוב תעודת זהות רונית לדור

הבנים בקיבוצים", בתוך: אביבה חלמיש וצבי צמרת (עורכים), הקיבוץ: מאה השנים הראשונות, ירושלים: יד יצחק בן-צבי (2010), 195-208.

שיעור 11 – היהדות כתשובה למשבר המוראלי: זהות יהודית בצה"ל לאחר מלחמת יום הכיפורים אלטבאואר דן (עורך), הכשרה חינוכית בנושא ציונות ויהדות תוכנית הדרכה לצוערים וקצינים: סיכום ניסיון של יחידת הסברה, ירושלים: המדרשה הצבאית לחינוך (1982).
גלבר יואב, "חינוך צבאי והשקפת עולם", מערכות 267 (ינואר 1979).
שרצר עדי, "בין הדתה לחינוך יהודי בצה"ל: מקרה הבוחן של המדרשה הצבאית לחינוך", דור לדור נ"ה (2021), 114-143.

שיעור 12+13 – המקצוע תרבות יהודית-ישראלית בחינוך הממלכתי
תרבות יהודית-ישראלית בחינוך הממלכתי: תכנית לימודים, כיתות א'-ט', ירושלים: משרד החינוך.

שיעור 14 – סיכום

Additional Reading Material:

אבנרי שמואל, כמה ביאליק יש? על ריבוי פניו של המשורר הלאומי, ראשון לציון: ידיעות אחרונות (2021).

אבנרי שמואל, "באיזה דברי תפלות היו אנשי תל אביב מבלי ששָׁבְתָם אלמלא עונג שבת", הארץ, 15/07/2019.

אופז גד, מ"שיח לוחמים" אל "ארון הספרים היהודי": דור שני ושלישי בקיבוץ בחיפוש הזהות היהודית, תל אביב: מכון מופ"ת (2016).

אזולאי נעמה, עברים אנו ואת ליבנו נעבוד: תנועת ההתחדשות היהודית במרחב החילוני בישראל, עבודת דוקטורט, רמת-גן: אוניברסיטת בר-אילן (תש"ע).

ברום יותם, ממגזר לעם: כיצד יכולה מערכת החינוך בישראל לתרום לגיבוש זהות יהודית תרבותית ולאומית מלכדת, בית ברל: קרן ברל כצנלסון (2020).

גולדשטיין יוסי, בין ציון לציונות: תולדות התנועה הציונית 1881-1914, תל-אביב: האוניברסיטה הפתוחה (1997), יחידות 5-6, 14-29, 39-45.

גולדשטיין יוסי (עורך), אחד העם והרצל: המאבק על אופייה הפוליטי והתרבותי של הציונות בצל פרשת אלטנוילנד, ירושלים: מרכז דינור (תשע"א).

גן אלון, "החזרה לארון הספרים היהודי כמקור לגיבוש זהות יהודית-קיבוצית: דורות מכים על 'חטא' קפיצת הדרך מהתנ"ך לפלמ"ח", בתוך: יובל דרור (עורך), קיבוץ ויהדות, ירושלים: מוסד ביאליק (2017), 135-161.

גרינברג יצחק, זלמן ארן: פוליטיקאי כאינטלקטואל, תל-אביב: עם עובד (2018), 192-210.
דרור יחזקאל, חידוש הציונות, ירושלים: הספריה הציונית (1997).

זבה-אלרן צפי, זיכרונות חדשים: אסופות האגדה ועיצובו של קנון עברי מודרני, ירושלים: יד יצחק בן-צבי (2017).

זיפרשטיין סטיבן, "הפוליטיקה של התרבות: השילוח והציונות ההרצליאנית", בתוך: נביא חמקמק: אחד העם ומקורות הציונות, תל-אביב: עם עובד (1993), 141-218.

חזוני יורם, "האם הרצל רצה מדינה יהודית?", תכלת 11 (סתיו תשס"ב), עמ' 73-105.
כ"ץ גדעון, "הרוח הלאומי, הנורמטיביות ואופייה החילוני של מחשבת אחד-העם", דעת 54 (תשס"ד), עמ' 47-68.

ליבמן דוד, "הנצח מתגלה בנפש: על משנתו החינוכית של יוסף שכטר", מסכת ג' (2005), 115-123.
לסקוב שולמית, "הריב על אודות אלטנוילנד", הציונות ט"ו (1990), 35-53.

ענברי אסף, הגותו הספרותית-תרבותית של ביאליק, עבודת דוקטורט, רמת-גן: אוניברסיטת בר-אילן (תשס"ח).

ענברי אסף, "האופציה של ברל", אסף ענברי, ללא תאריך: <http://il.co.inbari/berl1.htm>.
מרגולין רון, "האם היה יוסף שכטר מבשר הרוחניות החדשה בישראל", בתוך: מעבר להלכה: מסורתיות, חילוניות ותרבות העידן החדש בישראל, עורכים: יעקב ידגר, גדעון כ"ץ ושלום רצבי (שדה בוקר, 2014), 529-554.

מרקס דליה, "קבלת השבת בקיבוצים: רליגיוזיות חילונית", מחקרי ירושלים בפולקלור יהודי ל"א (תשע"ח), 93-134.

צביון אברהם, דיוקנו היהודי של ברל כצנלסון, תל-אביב: הקיבוץ המאוחד (1984).

רייכל נירית, "שר אחרי שר, ועדה אחרי ועדה: מצוקת החינוך לזהות יהודית", הד החינוך 5 (2014), 42-45.

רמון עינת, "ציונות תרבותית כחלופה לרפורמה בכתבי אחד העם", בתוך: מעבר להלכה: מסורתיות, חילוניות ותרבות העידן החדש בישראל, עורכים: יעקב ידגר, גדעון כ"ץ ושלום רצבי (שדה בוקר, 2014), עמ' 108-140.

שביד אליעזר, "תורת הלאומיות היהודית על יסוד פילוסופיה פוזיטיביסטית: משנת אחד העם", בתוך: תולדות פילוסופיית הדת היהודית בזמן החדש: מול משבר ההומניזם, תל-אביב: עם עובד (2003), חלק ג', כרך א', 177-204.

שלג יאיר, מעברי ישן ליהודי חדש: רנסנס היהדות בחברה הישראלית, ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה (2010).

שמיר זיוה, צפיריים: ביאליק נגד הרצל והצעירים, תל-אביב: הקיבוץ המאוחד (2013).

שרירא דני, איסוף שברי הגולה: חקר הפולקלור הציוני לנוכח השואה ירושלים: מאגנס (2018).

שרם נטע, "עדכון חילוני-ציוני לצאינה וראינה: עיון בדרשותיו של דוד הכהן", מוזה 1 (2017), 56-72.

Kornberg Jacques, *At the Crossroads: Essays on Ahad Ha-Am*, Albany: State University of New-York Press (1983).

Grading Scheme:

Additional information:

The course requires a high level of reading in Hebrew.